

Heinrich v. Kleist st Route

Szlakiem Kleistów
przez Słubice i
Frankfurt nad
Odrą

Podążając śladami Heinricha oraz Ewalda Christiana von Kleistów poznacie Państwo Frankfurt nad Odrą i Słubice. Szlak prowadzi do miejsc, które nie tylko w XVIII wieku odgrywały istotną rolę, ale i obecnie kształtują wizerunek obu miast.

Impressum

Miasto Frankfurt (Oder)
Nadburmistrz
Marktplatz 1
15230 Frankfurt (Oder)

Zespół redakcyjny:
Peter Hauptmann,
Dr. Alexandra Kankaleit,
Joanna Pyrgiel,
Hans-Jürgen Rehfeld
i Ralf-Rüdiger Targiel

Źródłem dla powstałych tekstów była trójjęzyczna publikacja „Śladami Kleistów” z 2009 roku.

Zdjęcia:
Muzeum Kleista Miasto
Frankfurt (Oder) (© KM),
Archiwum Miejskie
Frankfurt (Oder) (© STA),
Giraffe Werbeagentur

Grafikdesign:
Agencje reklamy Giraffe

Projekt współfinansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie) – Brandenburgia 2007-2013, Fundusz Małych Projektów i Projekty Sieciowe Euroregionu „Pro Europa Viadrina”.

Zastrzega się prawa autorskie właścicieli do zdjęć, jak również do ich powielania

Serdecznie witamy na Szlaku Kleistów

Szlakiem Kleistów po Słubicach i Frankfurcie nad Odrą

Szlak Kleistów wytyczali wspólnie mieszkańcy Słubic i Frankfurtu nad Odrą. Trasa ma ok. 20 km długości i można ją swobodnie pokonać pieszo lub na rowerze. Prowadzi przez tereny zabudowane oraz parki do obiektów i miejsc związanych ze znanym niemieckim poetą Heinrichem von Kleistem (1777 – 1811) oraz z jego stryjecznym dziadkiem Ewaldem Christianem von Kleistem (1715 – 1759).

Pięć miejsc związanych z poetą znajduje się we Frankfurcie nad Odrą; dwa z nich istniały już za życia Kleista (nr 1 i 5), trzy pozostałe powstały po śmierci poety.

W Słubicach znajdują się dwa miejsca, które nawiązują do pamięci Ewalda von Kleista (nr 7 i 8). O Heinrichu von Kleiście przypomina naturalnej wielkości posąg Kasi z Heilbronnem (nr 9), postawiony w 2008 roku w X rocznicę podpisania umowy partnerskiej pomiędzy Słubicami a Heilbronnem.

W obu miastach szlak prowadzi przez miejsca interesujące pod względem krajobrazowym i architektonicznym. Położone przy nim liczne lokale zachęcają do miłego spędzenia czasu. Życzymy Państwu udanej wycieczki!

1 Muzeum Kleista

*Dzieło Heinricha von Kleista
poznałem wcześniej i wywarło
ono na mnie ogromne wrażenie,
które w czasie mojego życia
stałe poddawałem weryfikacji
i zyskiwałem na nowo.
Niezniszczalne mistrzostwo jego
nowelistyki i wielka, cierpiąca
dusza, która wyraża się w jego
dramatach, napawają mnie od
dawna głębokim szacunkiem (...).*

Thomas Mann

Szkoła garnizonowa około 1900 roku. Fotografia Otto Fricke. (© STA) | Heinrich von Kleist. Kopia oryginalnej miniatury Petera Friedela (1801 r.) między 1831 r. a 1837 r. (© KM)

Muzeum Kleista znajduje się w budynku byłej szkoły garnizonowej, bezpłatnej szkoły dla dzieci szeregowych żołnierzy.

Późnobarokowa budowla powstała w 1777 roku, w roku urodzin Heinricha von Kleista. Stanowiła ona pierwotnie północno-zachodnie zwieńczenie istniejącego ówczesnie kompleksu koszarowego. Koszt budowy w wysokości 3000 talarów sfinansował frankfurcki komendant regimentu Leopold von Braunschweig (1752 – 1785). Był on wojskowym przełożonym Joachima Friedricha von Kleista (1728 – 1788), ojca Heinricha von Kleista, a także ojcem chrzestnym trójki z jego siedmiorga dzieci.

Po gruntownych pracach renowacyjnych, w roku 1969 w budynku tym otwarto Muzeum Kleista. Placówka posiada w swoich zbiorach ponad 34 000 pozycji (pozycje katalogowe i inne eksponaty). Muzeum dysponuje najobszerniejszą dokumentacją na temat Heinricha von Kleista oraz jego literacko-historycznego środowiska.

W ogrodzie, po wschodniej stronie muzeum, znajdują się nowoczesne rzeźby poświęcone dziełom poety. Jest tu także kopia płyty nagrobnej Heinricha von Kleista. Oryginał z 1862 roku stał do 1936 roku w miejscu jego pochówku nad jeziorem Kleiner Wannsee, obecnie znajduje się w posiadaniu Fundacji Muzeum Miejskiego w Berlinie. Znajduje się tu także kopia krzyża nagrobnego przyrodniej siostry Kleista, Ulriki (1774 – 1849) oraz oryginał płyty nagrobnej Christiana Ernsta Martiniego (1762 – 1833), który był nauczycielem domowym Kleista, a później rektorem szkoły miejskiej we Frankfurcie nad Odrą.

Muzeum Kleista

2 Dom narodzin Kleista

Zaufanie i atencja są dwoma nierozłącznymi filarami miłości, bez których nie może ona istnieć; bez atencji miłości nie ma bowiem wartości, a bez zaufania nie sprawia radości.

Heinrich von Kleist do Wilhelminy von Zenge, prawdopodobnie kwiecień / maj 1800

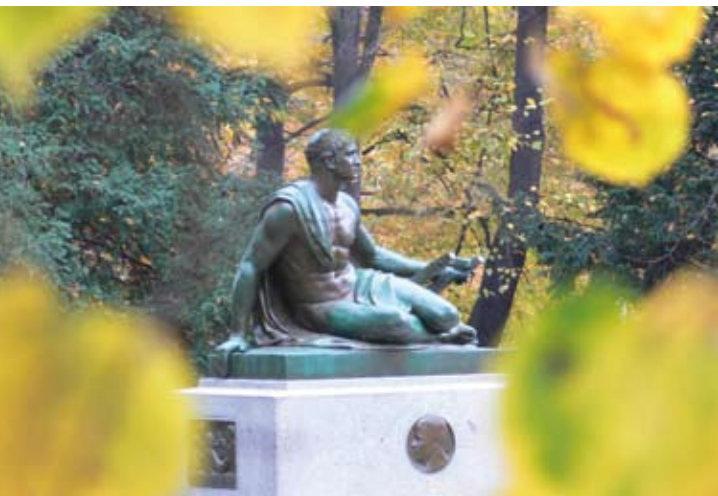

Kościół Mariacki [z domem narodzin Heinricha von Kleista i domem komendanta w tle] Rudolph Eichholz, Fotografia wykonana metodą litograficzną, przypuszczalnie w 1829 r. (© KM) | Róg ulicy „Große Oderstraße / Regierungsstraße“ około roku 1920. W środku fotografii dom narodzin Heinricha von Kleista. (© STA) | Wilhelmine von Zenge. Miniaturka nieznanego artysty, około 1800 roku. (© KM)

W miejscu budynku przy Große Oderstraße 26, znajdował się dom, w którym urodził się poeta Heinrich von Kleist (1777 – 1811). W sąsiednim domu zamieszkiwali kolejni komendanci miasta. Jednym z nich był Książę Leopold von Braunschweig, mieszkał tam od roku 1776 aż do swojej śmierci w 1785 roku. Generał-major August Wilhelm Hartmann von Zenge mieszkał w tym domu ze swoją rodziną od 1799 roku. Heinrich von Kleist był przez dwa lata (1800 – 1802) zaręczony z jego córką Wilhelminą (1780 – 1852). Obydwa domy uległy zniszczeniu podczas II wojny światowej. Stare ilustracje pokazują późnośredniowieczny charakter domu Kleista; ceglany szczyt z ostrołukowymi niszami, imponująco prezentował się również portal barokowej fasady.

Dom narodzin Kleista znajdował się naprzeciwko kościoła Mariackiego. Kościół ten zalicza się do największych budowli z cegły w stylu północnoniemieckiego gotyku na terenie Brandenburgii. Kościół spłonął doszczętnie w 1945 roku. Odbudowę rozpoczęto w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku; najpierw położono nowy dach. W latach 2002 i 2008 do Frankfurtu nad Odrą powróciły z Rosji trzy wypełnione unikatowymi 117 witrażami okna kościoła Mariackiego. Witraż Apokalipsy (witraż Antychrysta) posłużył prawdopodobnie Heinrichowi von Kleistowi za źródło inspiracji dla początku jego dramatu „Kasia z Heilbronn”. To nie „w Heilbronn ponad ottarzem” znajdziemy przedstawionego „szatana (...) z rogami, ogonami i kopytami”, lecz w Biblii obrazkowej frankfurckiego kościoła Mariackiego. Z okazji 200-nych urodzin Heinricha von Kleista, w 1977 roku, po wschodniej stronie kościoła Mariackiego postawiono pomnik „Heinrichowi von Kleist“ autorstwa rzeźbiarza Wielanda Förstera.

3 Park przy kościele św. Gertrudy

*Niebo odmawia mi
sławy, największego
dobra na świecie;
oddaję mu, jak
uparte dziecko,
wszystkie pozostałe.*

*Heinrich von Kleist
do Ulriki von Kleist,
26 października
1803*

Pomnik Ewalda Christiana von Kleista. Staloryt Juliusa Gottheila, około 1860 roku (© KM) | Ewald Christian von Kleist, ok. 1751 r., namalowany dla Gleima przez Hempela w Berlinie. (© KM)

Na południe od kościoła Mariackiego, w dzielnicy Gubener Vorstadt, przy kościele św. Gertrudy znajduje się park. Jego teren wykorzystywany był od 1729 roku jako cmentarz. Potożony bezpośrednio przy szpitalu św. Ducha (obecnie Dom Sztuki/Haus der Künste) został założony, kiedy to stare, mieszczące się tuż przy dużych kościołach w obrębie murów miejskich miejsca pochówku zostały zlikwidowane.

O pierwotnej funkcji parku przypominają dwa zachowane grobowce. Pomnik nagrobny uniwersyteckiego profesora Joachima Geорга Darjesa i jego matzonki to dzieło znanego berlińskiego rzeźbiarza Johanna Gottfrieda Schadow (1764 – 1850). Pomnik Ewalda Christiana von Kleista (1715 – 1759), odstonięty w 1780 roku, to dzieło rzeźbiarza Melchiora Kambly'ego (1718 – 1783). Wykonał go na zlecenie frankfurckiej loży wolnomularskiej. Ewald Christian von Kleist był stryjecznym dziadkiem Heinricha von Kleista. Śmiertelnie ranny w bitwie pod Kunersdorfem (dzisiejsze Kunowice) w 1759 roku, zmarł we Frankfurcie nad Odrą. Motywy i inskrypcje na grobowcu stawiają zasługi Ewalda von Kleista jako pruskiego patrioty, wolnomularza i pisarza. Sam obelisk z piaskowca zwieńczony jest figurą motyla – symbolu zmartwychwstania duszy. Potożony naprzeciw pomnik Heinricha von Kleista jest autorstwa berlińskiego rzeźbiarza Gottlieba Elstera (1867 – 1917). W zachowanej do dziś mowie z okazji odstonięcia pomnika, w 1910 roku podkreślano, iż celem rzeźbiarza nie było stworzenie portretu poety, lecz „idealnego młodzieńca (...) o sprężystym i gibkim ciele, silnie zbudowanego, uwalniającego się od dużego napięcia, leżącego z lirą u boku w wieńcu laurowym, lecz gotowego znów powstać”. Znajdujące się na postumencie pomnika płaskorzeźby z brązu przypominają dramaturga Heinricha von Kleista. Południową stronę parku zwieńcza wyświęcony w 1878 roku neogotycki kościół św. Gertrudy. W kościele znajdują się obecnie skarby sztuki sakralnej z kościoła Mariackiego.

4 Park Kleista

*W każdej chwili życia
można robić jedynie to,
co rozsądek uznaje za
prawdziwie słuszne.*

*Heinrich von Kleist
do Christiana Ernsta
Martiniego,
19 marca 1799*

Płyta nagrobna Martiniego,
nauczyciela i późniejszego
rektora Szkoły Miejskiej,
Fotografia, 1921 r. (© KM) |
Płyta nagrobna Ulriki von
Kleist. Fotografia Franz
Köhler, 1921 r. (© KM) | Z
ewidencji grobów „Starego
Cmentarza“ (© STA)

W zachodniej części miasta znajduje się Park Kleista, który dawniej służył jako miejsce pochówku. Wyświęcony w 1801 roku, zastąpił cmentarz położony przy szpitalu św. Ducha (park przy kościele św. Gertrudy). Na terenie dzisiejszego Parku Kleista znajdowały się groby Ulriki von Kleist (1774 – 1849), przyrodniej siostry poety, oraz Christiana Ernsta Martiniego (1762 – 1833), nauczyciela Heinricha von Kleista. Kopia krzyża nagrobnego oraz oryginalny kamień nagrobny znajdują się obecnie w ogrodzie Muzeum Kleista. Profesor Viadriny Christian Ernst Wunsch (1744 – 1828), który bardzo poważał Kleista, także tu został pochowany. Jednak jego grób się nie zachował.

Z okazji obchodów 700-lecia Frankfurtu nad Odrą w 1953 roku, dawny cmentarz przekształcono w Park Miejski. Otrzymał nazwę „Park Kleista”. W latach siedemdziesiątych ubiegłego stulecia duża część parku została przekształcona w wyniku rozbudowy miasta.

Bezpośrednio przy murze od ulicy Humboldta znajduje się dobrze zachowana płyta nagrobna słynnego frankfurckiego organistrza Wilhelma Sauera (1831 – 1916).

Park Kleista

5 Hala koncertowa Carla Philippa Emanuela Bacha / Archiwum miejskie

*Dziewięć sztuk są
wytworami fantazji,
a całe dążenie naszej
dzisiejszej kultury
zmierza w kierunku
coraz to większego
poszerzenia horyzontów
rozsądku, co oznacza, iż
obszar siły wyobraźni
stopniowo się zawęża.*

*Heinrich von Kleist do
Adolphiny von Werdeck,
29 listopada 1801*

Skarb w archiwum miejskim:
Księga Miejska z 1425 r.
(© STA) | Rynek z Kościołem
św. Mikołaja, jednocześnie
Kościołem Garnizonowym
(Hala Koncertowa). Po lewej
stronie plebania (archiwum
miejskie). Współczesna
reprodukcja R. Eichholza
około 1860 r. (© STA)

W dawnym przyklasztornym kościele franciszkanów mieści się obecnie Hala Koncertowa im. Carla Philippa Emanuela Bacha. Pierwotnie w tym miejscu stał prosty kościół z cegły, rozbudowany w XVI wieku, przyjął formę trzynawowego kościoła halowego ze sklepieniem sieciowym. Po reformacji budynek kościoła klasztorowego wykorzystywany był przez wiernych w miejsce opuszczonego kościoła św. Mikołaja. Z zabudowań klasztornych położonych po jego północnej stronie, gdzie mieściła się drukarnia i karcer korzystał często Uniwersytet.

W latach trzydziestych XVIII wieku kościół został tak przebudowany, by mógł służyć jako kościół garnizonowy. To właśnie w tym kościele Heinrich von Kleist w roku 1777 roku został ochrzczony, a w 1792 konfirmowany.

Duchowni kościelni mieszkali w budynku położonym po północnej stronie placu. Ten 14-osiowy otynkowany budynek, wybudowany na koszt miasta w latach 1739–1742, jest jednym z niewielu zachowanych do dziś we Frankfurcie nad Odrą XVIII-wiecznych budynków mieszkalnych. Obecnie mieści się w nim archiwum miejskie z cennymi zbiorami sięgającymi XIII wieku.

Naprzeciw znajduje się stary kościół św. Mikołaja (obecnie Kościół Pokoju), pierwotnie średniowieczna budowla ceglana, przebudowana pod koniec XIX wieku.

Hala Koncertowa
Archiwum miejskie

Wprawdzie dolina, którą wypłukuje Odra, jest w okolicach Frankfurtu szczególnie urokliwa. Jednakże jest ona jedynie miniaturą obrazu (...) podobnie jak dorywcze dzieła wielkich artystów, przelotnie malowane, nie bez mistrzowskich pociągnięć pędzla, lecz bez doskonałości.

*Heinrich von Kleist do
Wilhelminy von Zenge,
wrzesień 1800*

Ulica „Die Crossener Straße“ pod koniec roku 1920. (© STA) | Leopold von Braunschweig. Akwaforta Daniela Bergera, 1785 r. (© KM) | Wyciągnięty z Odry książę Leopold, który utonął 27 kwietnia 1785 r., B. Rode, tj. Meno Haas, miedzioryt z 1788 r. (© STA)

Wschodni brzeg Odry, dzisiejsze Stubice, w Średniowieczu zajmowały łąki i ogrody, należące do frankfurckich rodzin. Wśród nich była także rodzina von Kleist. Z początkiem XIX stulecia wzdłuż wału zaczęły powstawać wiejskie dworki i wille.

W 1787 roku, na północ od mostu na Odrze, postawiono pomnik Leopoldowi von Braunschweig. Utonął on w 1785 roku, w czasie powodzi, podczas próby ratowania mieszkańców ówczesnego położonego na drugim brzegu Dammvorstadt (dzisiejsze Stubice). Pomnik ten został po II wojnie światowej zniszczony.

W miejscu pomiędzy Odrą a terenem Collegium Polonicum mieściła się wybudowana w XVIII wieku z polecenia króla Fryderyka II przędzalnia jedwabiu. Po obu stronach Odry zasadzono ponad 1500 drzew morwy, których liście służyły gąsienicom jedwabnika za pokarm. Fabryka istniała do końca XVIII wieku.

W 1775 roku dokonano otwarcia, wówczas leżącej poza Dammvorstadt, siedziby stowarzyszenia frankfurckiego Bractwa Strzeleckiego („Schießhaus“). Wielokrotnie przebudowywany, obiekt ten w 1946 roku poświęcono na kościół, służy on do dziś stubickiej wspólnoty katolickiej.

W 1927 roku po długim okresie budowy oddano do użytku stadion Marchii Wschodniej, obecny stadion Stubickiego Ośrodka Sportu i Rekreacji. Charakterystycznym elementem budowli są półkoliste arkady z miejscami stojącymi na trybunach.

7 Wieża Kleista

*Szłam nad Odrą, obok
lwa, drogą do Kuners-
dorfu..., wszyscy ludzie
szli do Kunersdorfu na
kiermasz; nie wiedzia-
łam o tym wszystkim,
podążałam jedynie za
Odrą: a wszyscy ludzie
wychodzili mi naprzeciw
od strony strzelnicy; ...*

*Rahel Varnhagen
do Karla Augusta
Varnhagena,
14 października 1823*

Wieża Kleista, po 1930 r.
(© STA) | Widok bitwy pod
Kunowicami w dniu 12
sierpnia 1759 r. Miedzioryt,
C. G. Richter (© STA) |
Pomnik Fryderyka Wielkiego
na polu bitwy na wzgórzu
Mühlenberg, odsłonięty 22
sierpnia 1909 r. Fotografia
Max Richter (© STA)

Pod Kunersdorfem w pobliżu Frankfurtu nad Odrą (dzisiejsza wieś Kunowice na terenie Gminy Słubice) w dniach 11 i 12 sierpnia 1759 roku odbyła się bitwa, w której pruski król Fryderyk II poniósł swoją największą klęskę podczas wojny 7-letniej. Jedną z jej ofiar był major Ewald Christian von Kleist.

Jego pamięci poświęcona była oddana w 1892 do użytku Wieża Kleista. Na jej platformie widokowej umieszczono tablicę z brązu z zaznaczonymi dla orientacji strzałkami, miejscami wspomnianej bitwy. 21 metrowa wieża z należąca do niej restauracją była ulubionym miejscem wycieczek. W lutym 1945 roku wieżę wysadzili w powietrze żołnierze Wehrmachtu. Obecnie planuje się jej odbudowę.

Nieopodal znajduje się cmentarz miejski w Słubicach. Dwujęzyczna tablica opatrzona napisem upamiętnia jego historię: „Pamięci spoczywających na dawnym cmentarzu Frankfurtu nad Odrą – Dammvorstadt, istniejącym w tym miejscu do 1945 roku. Listopad 2011 – Burmistrz Słubic – Nadburmistrz Frankfurtu nad Odrą“.

O cmentarzu dawnej frankfurckiej gminy żydowskiej, wzmiankowanym po raz pierwszy w 1399 roku, przypominają postawione na nowo płyty nagrobne oraz kamień pamiątkowy ustawiony w tym miejscu przez mieszkańców Słubic i Frankfurtu nad Odrą.

Wieża Kleista

8 Kamień pamięci

Pan major wzbogacił teutońską sztukę poezji i erudycję całkiem nowymi wynalazkami. Jego wiersz, Wiosna, jest wzorcem, który otwiera nową epokę teutońskiej sztuki poezji.

*Gottlob Samuel Nicolai,
sierpień 1759*

Znalezienie ciężko ranne-
go w dniu 12 sierpnia 1759
r. w bitwie pod Kunowica-
mi majora i poety Ewalda
Christiana von Kleista,
miedzioryt D. Chodowie-
ckiego, 1800 r. (© STA) |
Ewald Christian von Kleist.
Fragment własnoręcznie
sporządzonego testamen-
tu z podpisem. Zwickau,
12.5.1759 r. (© KM)

Niewielki głaz, postawiony w 1999 roku, ustawiono w miejscu, w którym przypuszczalnie odnaleziony został po bitwie pod Kunersdorfem (pod Kunowicami) ranny pruski major Ewald Christian von Kleist. Pierwotnie planowano tu wznieść kamienną piramidę, ale planu tego nie udało się dotychczas urzeczywistnić.

Bitwa pod Kunersdorfem (pod Kunowicami) rozegrała się podczas wojny siedmioletniej (1756 – 1763). Miała ona miejsce 11 i 12 sierpnia 1759 roku, kiedy to z armią pruską starły się sprzymierzone siły wojsk rosyjskich i austriackich. Król Prus Fryderyk II poniósł tutaj swoją najdotkliwszą porażkę. Złota tabakiera, która powstrzymała lot ołowianej kuli, uratowała mu życie. Śmierć nie oszczędziła natomiast Ewalda von Kleista, autora epickiego poematu „Wiosna“ i stryjecznego dziadka Heinricha von Kleista. 24 sierpnia 1759 roku Ewald Christian von Kleist zmarł we Frankfurcie nad Odrą wskutek odniesionych w bitwie ran i tam został również pochowany.

Na wzgórzu Mühlenberg, z którego król obserwował przebieg bitwy, wzniesiono w 1909 roku pomnik. Na polu położonym przy wjeździe do dzisiejszej wsi Kunowice na terenie Gminy Słubice udało się zlokalizować fragment pola bitwy. Prowadzone tam badania i wykopaliska pozwoliły odnaleźć świadectwa dawnych działań wojennych: ślady umocnień, znaleziska w postaci kul do muszkietu oraz guziki od mundurów wojska pruskiego. W roku 2009 po raz pierwszy miała miejsce rekonstrukcja bitwy.

Ścieżka dostępna w miesiącach letnich.

Kamień pamięci

9 Posąg Kasi z Heilbronn

Kasia z Heilbronn albo próba ognia. Wielki historyczny spektakl rycerski nazwał ten utwór poeta. To dzieło jest prawdziwym cudem siły, uroku oraz kolorowej ludowości.

*Gerhart Hauptmann,
1928*

Zapowiedź pierwszego przedstawienia we Frankfurcie nad Odrą w dniu 19 listopada 1820 r. we „Frankfurckim Tygodniku Patriotycznym” (© STA) | Kasia z Heilbronn. Figuryńka. Kolorowy miedzioryt według rysunku j. H. Stürmera, 1825 r. (© KM) | Kasia z Heilbronn. Berlin 1810 r.. Strona tytułowa pierwszej edycji ze wskazówką, na prapremierę we Wiedniu. (© KM)

Z okazji jubileuszu 10-lecia podpisania umowy partnerskiej pomiędzy Ślubicami i Heilbronnem-miastem Kasi, w Ślubicach na Placu Wolności (dawnym Neuer Markt), w 2008 roku stanął Pomnik „Kasi z Heilbronn” autorstwa polskiego artysty Mirosława Górskiego.

Popularny utwór sceniczny Heinricha von Kleista „Kasia z Heilbronn albo próba ognia, wielki historyczny spektakl rycerski” miała swoją prapremierę 17 marca 1810 roku w Wiedniu. Spektakl wystawiony został we Frankfurcie nad Odrą dopiero 10 lat później. Postać 15-letniej Kasi jest jedną z najpopularniejszych scenicznych postaci stworzonych przez Heinricha von Kleista. Jest ona postrzegana jako uosobienie kobiecego piękna, cnót i bezwarunkowego oddania miłości.

Na całym świecie znane jest żarliwe wyznanie miłości hrabiego Friedricha Wetterera vom Strahla:

*„Wpierw, moje stodkie dziecię, muszę ci wyznać,
iż w mej miłości do ciebie nad wyraz, na wieki
oddany ci jestem wszystkimi moimi zmysłami.
Jeleń żarem słońca w południe dręczony,
orający ziemię ostrym porożem
nie pragnie tak mocno
rzucić się ze skały w głąb lasu,
jak ja teraz, gdy jesteś moją,
we wdziękach twej młodości się zatracić.”*

Inne miejsca warte polecenia znajdujące się na szlaku Kleistów

Słubice i Frankfurt nad Odrą mają wiele instytucji tworzących ofertę kulturalną, ponadto wiele restauracji i kawiarni. Poniższy wykaz obrazuje różnorodność oferty kulturalnej i gastronomicznej obu miast i wiąże się ściśle z przebiegiem ścieżki.

Więcej informacji uzyskają Państwo w Informacji Turystycznej-Touristeninformation mieszczącej się na ulicy Karl-Marx-Straße 189 we Frankfurcie nad Odrą. Zapraszamy również do zapoznania się z informacjami zamieszczonymi na stronach internetowych

www.slubice.pl
www.tourismus-ffo.de
www.kneipenzeitung-ffo.de

- 1 Kleist-Museum**
Faberstraße 7
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 5311155

Niemieckie potrawy z ziemniaków:
Frankfurter Kartoffelhaus
Holzmarkt 7
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 530747

- 2 Warte odwiedzenia:**
St. Marienkirche
(Kościół Najświętszej Marii Panny)
Oberkirchplatz 1
15230 Frankfurt (Oder)

Kleist-WG
(Mieszkanie Kleista)
Große Oderstraße 26/27
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 5311155

Specjały greckie:
Olympia
Große Scharrnstraße 60
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 5003141

kuchnia międzynarodowa i najlepszy widok na Frankfurt nad Odrą i Słubice:
turm24
Logenstrasse 8
24. Etage im Oderturm
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 504517

- 3 Warte zobaczenia:**
St. Gertraudenkirche
(Kościół Świętej Gertrudy)
Gertraudenplatz 6
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 38728010

Cocktailbar, Café und Bistro:
Hemingways
Logenstraße 13a
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 5008910

Stołówka akademicka:
Gräfin-Dönhoff-Gebäude
Europaplatz 1
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 2849990

City-Bistro:
EinsBe
Gartenstraße 1b
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 520363

- 4 Teatr, koncerty, konferencje:**
Kleist Forum
Messe und
Veranstaltungs GmbH
Platz der Einheit 1
15232 Frankfurt (Oder)
+49 335 40100

Gartenrestaurant und Candlelight Dinner:
Restaurant und Café am Kleistpark
Kleiststraße 7
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 556280

- 5 Warte odwiedzenia:**
Hala koncertowa
Emanuel Bach
Lebuser Mauerstraße 4
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 663880

Friedenskirche
(Kościół pokoju)
Schulstraße 4a
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 40075999

Archiwum miejskie Frankfurt (Oder)
Collegienstraße 8 - 9
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 6803004

Kawiarnia i bistro na promenadzie nadodrzańskiej:
Lockes Café
Collegienstr. 10
15230 Frankfurt (Oder)
+49 335 6641364

- 6 Warte odwiedzenia:**
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza Collegium Polonicum
ul. Kościuszki 1
69-100 Słubice
+48 95 7592400

Słubicki Miejski Ośrodek Kultury SMOK:
ul. I Maja 1
69-100 Słubice
+48 95 7582439

Pizzeria Europa
Restauracja, Pub
Jedności Robotniczej 1
69-100 Słubice
+48 95 7580622

Restauracja Douane
ul. Mickiewica 20a
69-100 Słubice
+48 95 7501273

Restauracja & Club: Villa Casino
ul. Mickiewicza 11
69-100 Słubice
+48 95 7577077

- 7 Warte odwiedzenia:**
Stadion Słubickiego Ośrodka Sportu i Rekreacji
Dawny Stadion
Wschodniomarchijski
ul. Sportowa 1
69-100 Słubice
+48 95 7582501

Bazar Miejski w Słubicach
ul. Sportowa 1A
69-100 Słubice
+48 95 7584270

pole golfowe
Rodzaj: 9 dołkowe
ul. Sportowa 1
69-100 Słubice
+48 95 7581920

- 8 Warte odwiedzenia:**
Rancho Maja
Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych
Drzecin 54
69-100 Słubice
+48 95 7500086

Usługi hotelarsko-gastronomiczne:
Villa Dudziak
ul. Sportowa 31f
69-100 Słubice
+48 95 7586024

- 9 Restauracja Odra i tablica pamiątkowa**
pl. Przyjaźni
69-100 Słubice
+48 95 7582621
W Restauracji Odra w Słubicach dniu 8 listopada 1990 roku spotkali się polski premier Tadeusz Mazowiecki z kanclerzem Niemiec Helmutem Kohlem. Przed wejściem do restauracji znajduje się tablica upamiętniająca to wydarzenie.

